

Academia Review-A Multidisciplinary Online Journal

ISSN (Online): 3070-6726

Website: <https://academia.org>

Volume 2, Issue 5, May, 2026

This work is Licenced under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Vladimir Yefimovich Milov's Contribution To The Development Of The Art Of Composition In Uzbekistan

Sadullayeva Munisa Muhitdinovna

Researcher

munisa5991@gmail.com

Annotation. This article analyzes the life and creative activity of composer Vladimir Yefimovich Milov and his contribution to the development of professional musical art in Uzbekistan. The composer's works in the fields of vocal, stage, and film music, as well as his pedagogical activity, are examined. The article also analyzes the synthesis of national and contemporary musical styles in his work.

Key words: Vladimir Milov, composer, music of Uzbekistan, stage works, vocal works, film music.

Vladimir Yefimovich Milovning O'zbekiston Kompozitorlik San'ati Rivojiga Qo'shgan Hissasi

Sadullayeva Munisa Muhitdinovna

tadqiqotchi

munisa5991@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada kompozitor Vladimir Yefimovich Milovning hayoti va ijodiy faoliyati, uning O'zbekiston professional musiqa san'ati rivojiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Kompozitorning vokal, sahna va kino musiqasi sohasidagi asarlari haqida hamda pedagogik faoliyati yoritiladi. Shuningdek, uning ijodida milliy va zamonaviy musiqiy uslublarning uyg'unlashuvi tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Vladimir Milov, kompozitor, O'zbekiston musiqasi, sahna asarlari, vokal asarlar, kino musiqasi.

Вклад Владимира Ефимовича Милова В Развитие Искусства Композиции В Узбекистане

Садуллаева Муниса Мухитдиновна

Научный сотрудник

munisa5991@gmail.com

Аннотация. В данной статье анализируется жизнь и творческая деятельность композитора Владимира Ефимовича Милова, его вклад в развитие профессионального музыкального искусства Узбекистана. Освещаются произведения композитора в области вокальной, сценической и киномузыки, а также его педагогическая деятельность. Также анализируется синтез национальных и современных музыкальных стилей в его творчестве.

Ключевые слова: Владимир Милов, композитор, музыка Узбекистана, сценические произведения, вокальные произведения, киномузыка.

Kirish

Bugungi kunda yurtimizda musiqa san'atini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati izchil davom etib, bu yo'nalishda sezilarli yutuqlarga erishilmoqda. Mazkur muvaffaqiyatlarning muhim asosi esa bevosita hamda bilvosita boy tarixiy musiqiy meros, buyuk mutafakkir hamda musiqashunos olimlarning ilmiy-nazariy qarashlari hamda amaliy jihatdan professional, iqtidorli kompozitorlarning ijodiy maktablari asosiy poydevor vazifasini o'taydi. Xuddi shunday o'zining ajralib turuvchi ijodiy yo'liga ega bo'lgan kompozitorlarimizdan biri Vladimir Yefimovich Milov bo'lib, XX asrning ikkinchi yarmida O'zbekiston professional musiqa san'ati taraqqiyotiga munosib hissa qo'shgan kompozitorlardan hisoblanadi. U serqirra ijodi, pedagogik faoliyati va musiqiy merosi bilan kompozitorlik maktabi rivojiga xizmat qilgan.

Tadqiqotning maqsadi: Vladimir Yefimovich Milovning ijodiy merosini o'rganish hamda uning O'zbekiston kompozitorlik maktabi rivojiga qo'shgan hissasini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqotning usullari: taqqoslash, tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Adabiyotlar tahlili

3 ta balet: "Shiroq g'azabi" I.Malmberg librettosi (1965-y.), "Uch palma" I.Malmberg va I.Yusupovlar librettosi (1966-y.), "Сказка о попе и работнике

его Балде" asarini A.S.Pushkinning asari asosida librettosini o'zi yozib chiqdi (1973-y).¹

Uning kinorejissyor L.Fayziyev ssenariysi asosida "Восточная легенда" (1972-y.) film-baleti Tojikfilmnda suratga olingan.

"Лесная сказка" L.Berejnix librettosi asosida (1976-y.) va "Тайна трех нет" (1977-y.) spektakllariga musiqa bastaladi.

Bir qancha "Кто сделал облако" (1969-y.), "Дороже золота" (1970-y.), "Девочка и звездочка" (1972-y.) kabi multfilmlarga musiqa yozgan.

Turli xalqlar kuylarini Estrada orkestri va cholg'u ansambllari uchun qayta ishladi. Shu bilan birga zamondosh shoirlar she'rlariga bir qator qo'shiqlar yaratadi, ular orasida L.Berejnix so'zlariga yozilgan "Разлив", "Каблучки" hamda Yu.Kogtev so'ziga yozilgan "Человек и мираж", "Солнечная улица" kabi qo'shiqlari mashhur bo'lgan.

Kompozitorning ijodiy faoliyatida cholg'u musiqasi yuqori o'rinda turadi. U simfonik orkestr va turli cholg'u ansambl va yakka musiqiy cholg'ular uchun quyidagi asarlarini yaratadi: "Перекуем мечи на орала" (1962-y.) simfonik poemasi, fortepiano va simfonik orkestr uchun konsert (1963-y.), kosmonavlarga bag'ishlangan simfoniya (1964-y.),² "То'ychi Erjigitov"ga bag'ishlangan xoreografik poema (1967-y.) va skripka va fortepiano uchun pyesalar, prelyudiyalar, sonatinalar, torli kvartet (1963-y.) va boshqalar.

1980-yillarga kelib ijodkor sahna asarlariga alohida e'tibor beradi. Uning V.Bagramov librettosi asosida yozgan "Farhod va Shirin" rok-operasi ham milliy, ham estrada musiqasini o'zida uyg'unlashtirgan edi.

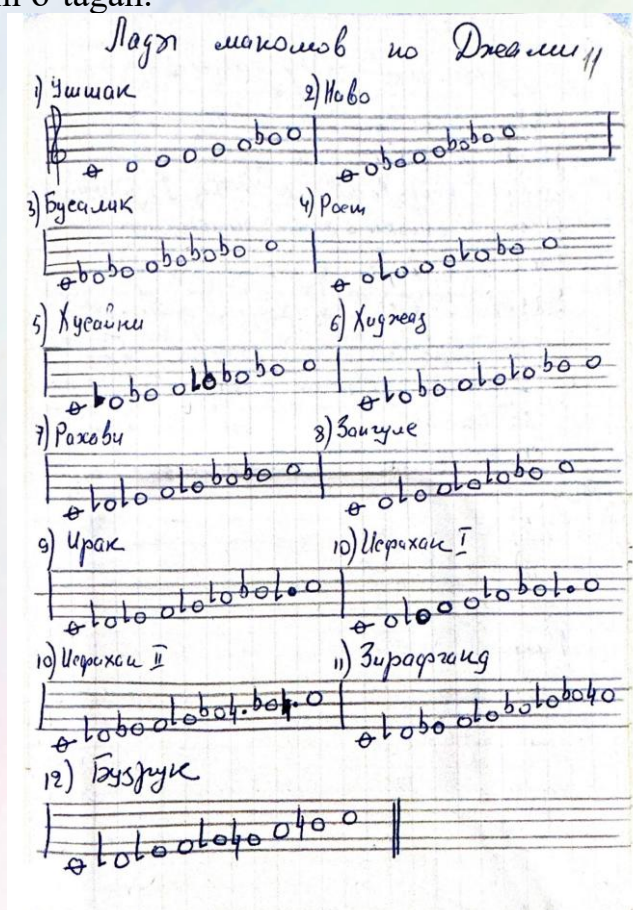
Vladimir Milov ijodining muhim xususiyatlaridan biri - o'zbek xalq musiqasi ohanglari, milliy lad va ritmik usullarini zamonaviy kompozitorlik texnikalari hamda estrada musiqasi elementlari bilan uyg'unlashtira olganidir. Uning ayrim asarlarida milliy kuylarning intonatsion xususiyatlari saqlangan bo'lsa-da, orkestrrovka, garmonik yondashuv va ritmik rivojlanish zamonaviy estrada va akademik musiqa uslubida talqin etiladi. Shu jihatdan Milov ijodi milliy an'analarni yangi musiqiy tafakkur bilan boyitgan namunalar qatoriga kiradi. O'zbek kompozitorlik maktabida maqom va xalq kuylarini zamonaviy

¹O'zbekiston Kompozitorlari va Bastakorlari uyushmasi. O'zbekiston kompozitorlari ijodiy merosiga oid materiallar va kataloglar. - Toshkent.

²O'zbekiston davlat konservatoriyasi. Ilmiy-uslubiy materiallar va kompozitorlar ijodiga oid nashrlar. — Toshkent, 2018–2025.

kompozitsion vositalar bilan uyg'unlashtirish keng qo'llanilgan ijodiy tamoyil hisoblanadi.

Abdurahmon Jomiy (1414–1492) -fors-tojik mumtoz shoiri, faylasufi va yirik musiqashunos-nazariyotchi bo'lib, umrining so'nggi yillarida "Трактат о музыке" ("Risola-i musiqiy") asarini yaratgan.³ Bu asar Sharq mumtoz musiqashunosligining eng nufuzli manbalaridan biri bo'lib, unda 12 maqom, ularning har biriga xos avoz va shu'balar, shuningdek musiqiy kompozitsiyada she'riy matn bilan ohangning o'zaro bog'liqligi ilmiy asoslangan. Jomiy ta'kidlashicha, har bir maqom, avoz va shu'ba tinglovchiga xos ta'sir ko'rsatish xususiyatiga ega bo'lgan. Aynan mana shu asar asrlar davomida Markaziy Osiyo maqom maktablari - jumladan o'zbek va tojik Shashmaqomi - uchun nazariy poydevor vazifasini o'tagan.

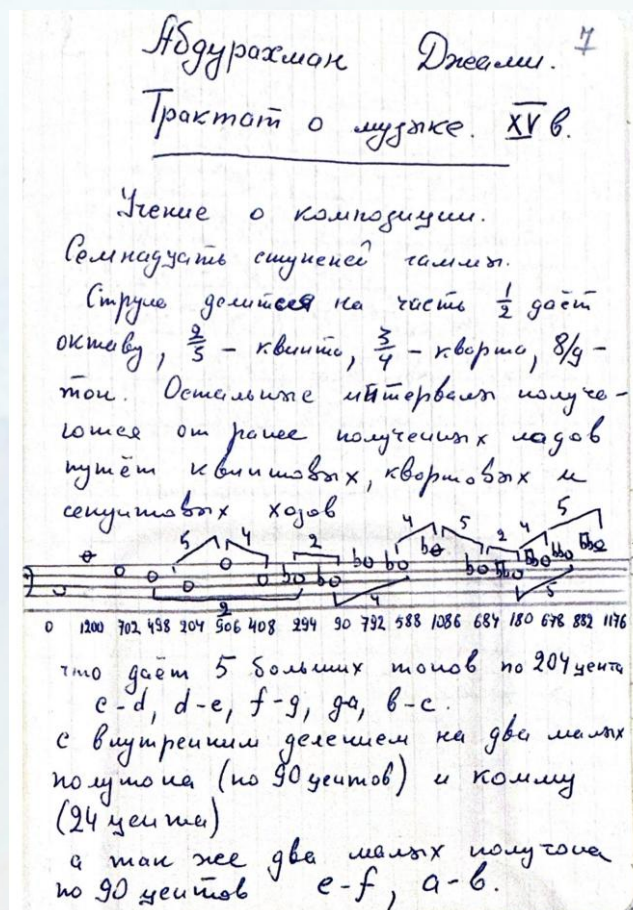
³Джами Абдурахман. Трактат о музыке / пер. с перс. А.Н.Болдырева; под ред. и с коммент. В.М.Беляева. — Ташкент, 1960.

1-rasm. V.Ye.Milovning shaxsiy ish daftaridan sahifa — Abdurahmon Jomiy "Трактат о музыке" asari bo'yicha 12 maqom ladi notasi ("Lada makomov po Djami").

Kompozitorning shaxsiy arxividan topilgan ish daftari uning bu boradagi qiziqishi tasodifiy emasligini tasdiqlaydi. Daftarda Milov aynan Jomiyning ushbu traktatini qo'lda konspekt qilib, maqom ldlari tizimini, intervallar hisobini (sentlarda) va usul (ritmik) tuzilmalarini chuqur o'rgangan.⁴ Xususan, daftarda Jomiy bo'yicha ushshoq, navo, busalik, rost, husayni, hijoz, iroq va boshqa 12 ta maqom ladi notaga solingan holda qayd etilgan (1-rasm). Bu material Milovning nafaqat amaliyotchi kompozitor, balki sharq musiqa nazariyasini-xususan mumtoz maqom tizimini-mustaqil va chuqur o'rgangan nazariyotchi ham bo'lganini ko'rsatadi, bu esa uning ijodidagi milliy-zamonaviy sintezga puxta nazariy asos yaratgan.

Daftarning boshqa sahifalari Milovning Jomiy traktatini yuzaki emas, balki ilmiy-nazariy jihatdan chuqur o'rganganini yanada tasdiqlaydi. Jumladan, daftarning 7-betida u traktatning "Kompozitsiya haqidagi ta'limot" bobini konspekt qilib, 17 pog'onali gammaning matematik asoslarini-intervallarni sentlarda hisoblash usulini -batafsil yozib chiqqan (2-rasm).

⁴Milov V.Ye. Shaxsiy ish daftari: «Istoricheskiye i doistoricheskiye muz. kul'tury» (1870–1970). — Muallif arxividan.

2-rasm. Daftarning 7-beti — Jomiy traktatidagi 17 pog'onali gamma va intervallarning sentlarda hisob-kitobi.

9-betida esa Milov tetraxord va pentaxordlardan ladlar ("djins"lar) hosil bo'lish tizimini jadval shaklida qayta tuzib chiqqan — bu yerda u jami 84 ta mumkin bo'lgan lad kombinatsiyasini hisoblab chiqqan (3-rasm). Bunday puxta matematik-nazariy tahlil kompozitorning maqom tizimini shunchaki tinglovchi sifatida emas, balki uni tizimli o'rgangan tadqiqotchi sifatida bilganini ko'rsatadi.

Одразование ладов (гексаков) 9
из тетракордов и пентакордов.

204	204	90	204	204	90	204	1
204	90	204	204	90	204	204	2
90	204	204	90	204	204	204	3
204	180	114	204	180	114	204	4
180	114	204	180	204	114	204	5
180	204	114	180	204	114	204	6
180	114	114	90	180	114	114	7
			204	180	114	180	24 8
			180	204	114	180	24 9
			180	24	204	180	114 10
			180	114	90	204	114 11
			204	180	204	114	12

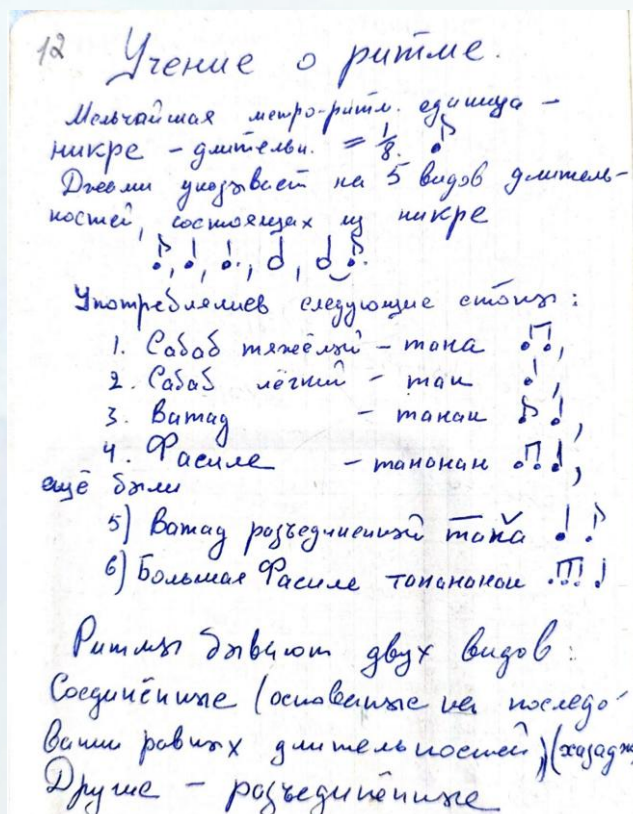
С дес d es fes e f ges g as a B ces c'

eses ases desos

всего получилось 84 лада.

3-рasm. Daftarning 9-beti — tetraxord va pentaxordlardan ladlar hosil bo'lish jadvali (jami 84 lad).

Daftarning 12-betida esa "Ritm haqidagi ta'limot" nomli bo'lim bo'lib, unda Sharq mumtoz musiqasiga xos usul tizimining asosiy birliklari — nikra, sabab (yengil va og'ir), vatad, fosila kabi ritmik unsurlar tasnifi keltirilgan (4-rasm). Bu esa Milovning nafaqat maqom lادلari, balki Sharq musiqasining ritmik-metrik tizimini ham chuqur o'zlashtirganini ko'rsatadi.

4-rasm. Daftarning 12-beti-Sharq usul (ritm) tizimining asosiy birliklari tasnifi.

Ijodkor bolalar uchun bir qancha sahna asarlarini yozadi:

Bolalar uchun sahna asarlari:

"Лесная сказка" (1991)

"Акбиляк" (1976)

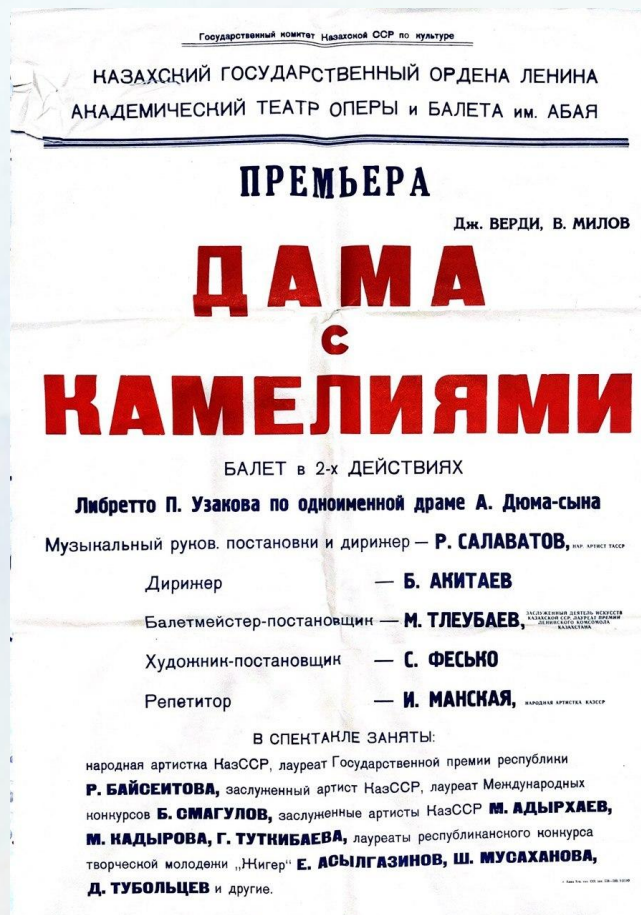
"Баба Яга против Деда Мороза" (1985)

"Король Пиф-Паф" (1986)

"Али-Баба и 40 разбойников" (1989)

"Зимняя сказка" (1991)

1989-yilda esa ijodkor Aleksandr Dyumaning "Дама с камелиями" nomli asari asosida xuddi shu nomdagi ikki ko'rinishdan iborat baletini yozadi, librettosi P.Uzoqovaga tegishli. Ushbu balet shu yili Qozog'istondagi Abay nomidagi qozoq milliy opera va balet teatrida premyerasi bo'lib o'tadi (5-rasm).

5-rasm. «Дама с камелиями» (Dj. Verdi, V. Milov) baletining Qozog'iston Abay nomidagi Davlat akademik opera va balet teatridagi premyera afishasi (1989).

Bunday misolni biz R.Shchedrin ijodida ham ko'rishimiz mumkin. U G.Bizening "Karmen" operasi asosida o'zining "Karmen-syuita" baletini yozgan edi.

Natija va muhokama

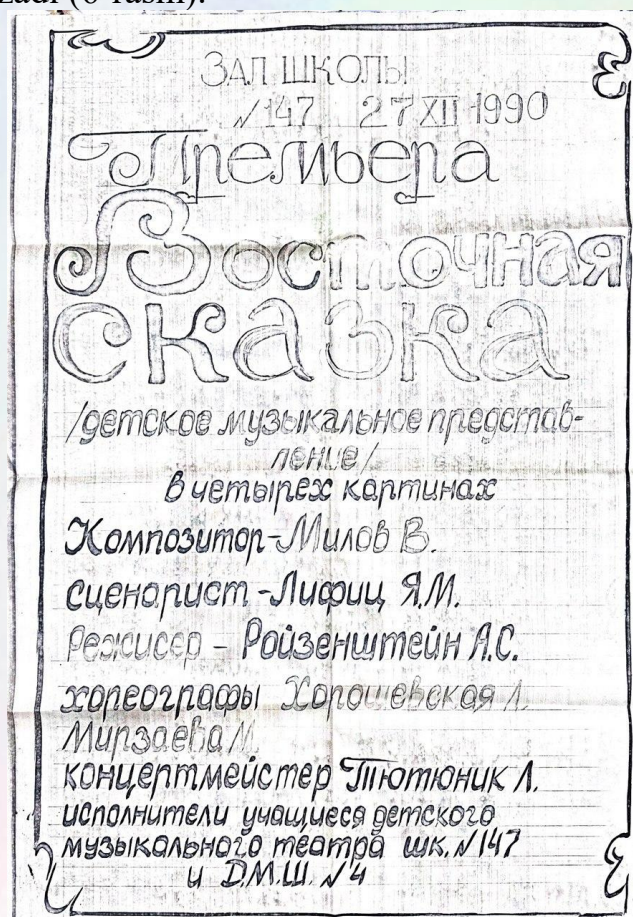
Vladimir Yefimovich Milov 1938-yil 1-fevralda tavallud topgan. Yoshligidan musiqaga qiziqadi, o'z maktabidagi badiiy havaskorlik cholg'u ansamblida garmoshka, keyinchalik bayan va akkordeon chalishni o'rgana boshlaydi. 1955-yili Hamza Hakimzoda Niyoziy nomidagi Toshkent musiqa bilim yurti xalq cholg'ulari bo'limining ikkinchi kursiga qabul qilindi. Keyinchalik 1958-yili Toshkent davlat konservatoriyasining kompozitsiya bo'yicha professor B.Zeydman sinfida tahsil ola boshladi.⁵ 1965-yilda Toshkent

⁵Jabborov A.H. O'zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari. - Toshkent: Yangi asr avlodi nashriyoti, 2004. -B. 118.

Davlat konservatoriyasining musiqa nazariyasi kafedrasiga ishga taklif qilindi va uch yil davomida "Garmoniya" fanidan talabalarga dars beradi. Ijodkor 1995–98-yillarda B.Zokirov nomidagi Estrada orkestrida dirijyor bo‘lib ishladi.

Kompozitor turli janrlarda ijod qilgan: simfonik poema, balet, vokal, sahna, kino va multfilm musiqalari yaratib, milliy va zamonaviy uslublarni uyg‘unlashtirdi.

1990-yilda esa ijodkor o‘zi ishlagan musiqa maktabi zalida ilk bor "Восточная сказка" nomli to‘rtta ko‘rinishdan iborat bolalar musiqiy sahna asari namoyishini o‘tkazadi (6-rasm).

6-rasm. «Восточная сказка» bolalar musiqiy sahna asarining 147-maktab zalidagi premyera afishasi (27.XII.1990).

1991-yilda esa "Ali-Baba va 40 qaroqchi" nomli ertak-operasi Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston davlat akademik katta teatrida ilk bor sahna yuzini ko‘radi.

Vladimir juda iqtidorli pedagog, dirijyor hamda kompozitor bo'lgan, shu bilan birga faqatgina musiqa san'atida emas, balki yog'och o'ymakorligi san'ati bilan ham shug'ullanib, betakror asarlarini yaratgan. Uning ayoli Milova Violetta bilan suhbat chog'ida ijodkorni shunday eslaydi: "Vladimir judayam san'atni sevadigan, uni tushunadigan va qo'llari bilan his qila oladigan inson edi. Musiqa san'atida orkestrga dirijyor bo'lib rahbarlik qilganida har bir cholg'uni qanday his qilsa va qo'llari orqali qanday boshqarsa, yog'och o'ymakorligi san'atida ham o'zi yasamoqchi bo'lgan kompozitsiyaning har bir detalini yaxshi bilardi va mayda elementlarigacha did bilan ishlov berardi. Shu bilan birga yaxshi rassom ham edi. O'zining yaqinlariga atab surat ham chizib turar edi. U bir kuni o'zining o'quvchisi uchun "Мерзкая ученица" hazilomuz suratini chizadi. O'zining suratini ham chizgan, so'nggi surati esa, onasi olamdan o'tganidan so'ng uning xotirasiga bag'ishlab chizgan onasining portreti edi".⁶

Ushbu qayg'uli hodisa kompozitorning ijodiy yo'liga o'z ta'sirini ko'rsatib, diniy mavzudagi, salobatli kayfiyatli "Псалтырь" nomli xor uchun asarini yaratadi. Ushbu asar diniy-falsafiy g'oyalarni zamonaviy kompozitorlik uslubi bilan uyg'unlashtiradi.

Xulosa

Vladimir Yefimovich Milov XX asr ikkinchi yarmida O'zbekiston professional musiqa san'atining rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shgan kompozitorlardan biridir. Uning simfonik, sahna va vokal asarlari milliy musiqa an'analari hamda zamonaviy kompozitorlik uslublarning uyg'unlashuvi bilan ajralib turadi. Kompozitorning ijodiy merosi bugungi kunda ham o'z ilmiy va amaliy ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Bastakorning hayotiy yo'li yosh musiqashunoslar, tadqiqotchilar va musiqaga befarq bo'lmagan barchaga birdek ibratlidir. Uni targ'ib etish va u qoldirgan musiqiy merosini o'rgatib borish esa tarixiy xotiralarni qayta jonlantiradi va u haqida o'chmas iz qoldiradi. Shuningdek, Vladimir Milov nafaqat kompozitor, balki pedagog, dirijyor hamda san'atning boshqa yo'nalishlari bilan shug'ullangan ijodkor sifatida ham e'tiborga loyiqdir. Uning pedagogik faoliyati yosh kompozitorlar va musiqachilar avlodini tarbiyalashga o'z hissasini qo'sha oladi. Kelgusida kompozitorning alohida asarlarini chuqur musiqashunoslik tahlili asosida o'rganish O'zbekiston musiqa madaniyati tarixini yanada boyitishga xizmat qilish.

⁶Milova V. Kompozitor V.Ye.Milov haqida suhbat / muallif arxividan (audiozapis matni).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jabborov A.H. O‘zbekiston bastakorlari va musiqashunoslari. Toshkent: Yangi asr avlodi nashriyoti, 2004. B. 118.
2. O‘zbekiston Kompozitorlari va Bastakorlari uyushmasi. O‘zbekiston kompozitorlari ijodiy merosiga oid materiallar va kataloglar. Toshkent.
3. O‘zbekiston davlat konservatoriyasi. Ilmiy-uslubiy materiallar va kompozitorlar ijodiga oid nashrlar. Toshkent, 2018–2025.
4. Джами Абдурахман. Трактат о музыке / пер. с перс. А.Н.Болдырева; под ред. и с коммент. В.М.Беляева. Ташкент, 1960.
5. Милов В.Е. Шахсий иш дафтари: «Исторические и доисторические муз. культурный» (1870–1970).
6. Milova V. Kompozitor V.Ye.Milov haqida suhbat / muallif arxividan (audiozapis matni).